RADOMER-KIELCER LEBEN" № 12 (132) „Należytość pocztowa ulaszczona ryczałtem" יאָהרגאַנג פּיערטער פּרײַז 25 גראָשען

פּרײַז 10 גראָשען. (היינט 10 זייטען.)

צייטונג
פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען פּרײַזן!
איין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
" " " אין " 40 "
" " " נאָכן " 18 "
די ערשטע זייט אינהאַלט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט און לעצטע זייט 4 "

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

25-go marca 1927 r.

ראַדאָם פרייטאָג כ"א אדר ב' תרפ"ז פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך

דער קרעדיט קאָאָפּעראַטיוו פאַר הענדעל און מלאכה, ראַדאָם (פּלאַץ 3-ער מאַי 2.)

זונטאָג דעם 27 מערץ 1927 י. ווערט אין קינאָ „טשאַרי" פאָרקומען

צוליב דעם 25 יאָהריגער עגזיסטענץ פון דער באַנק

א פייערליכע יובילעאום-אַקאַדעמיע

מיט אַנטייל פון דעלעגאַטען פון די צענטראַל אָרגאַנען פון דער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג אין פּוילען

בילעטען צום פּרײַז פון 1 זלאָטע 50 גר. זענען צו בעקומען אין דער באַנק

באַמערקונג: צו יעדען בילעט ווערט צו געגעבען ווערען אומזיסט א ספּעציעלער נומער פון דער צייטונג „די קאָאָפּעראַטיווע בעוועגונג".

אנהויב פּינקטליך 2 אַ זייגער נ. מ.

„טאָז" די ראַדאָמער אָבטיילונג פון דער געזעלשאַפט

מאַכט בעקאַנט, אז דעם 1 אַפּריל ד. י. ווערען געעפענט אויף דלוגא 24 פאָלגענדע „טאָז"—אַנשטאַלטען:

1) אַמבולאַטאָריום פאַר שול-קינדער (טעטיג יעדען טאָג — פון 4 ביז 5 אָוונד)
2) געגען — טובערקולאָז—אַמבולאַטאָריום (טעטיג יעדען שבת — פון 3 ביז 4 נ"מ)
3) געגען — טראַכאָמע—פּונקט (פאַר אויגען-קראַנקע) טעטיג יעדען דאָנערשטאַג פון $6^1/_2$ ביז $7^1/_2$ אָוונד
4) קאָנסולטאַציע פאַר שוואַנגערע פרויען (טעטיג יעדען שבת פון 2 ביז 3 נ"מ.)
5) " פאַר האַלז נאָז און אויערען קראַנקע (טעטיג יעדען מאָנטאַג פון 3 ביז 4 נ"מ)
6) " פאַר הויט קראַנקע (טעטיג יעדען דינסטאַג פון 3 ביז 4 נ"מ.)

די קראַנקע וועלען ווערען אָנגענומען דורך דאָקטוירים ספּעציאַליסטען.
א עצה — 30 גראָשען. שול-קינדער ווערען אָנגענומען אומזיסט.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט דאָס דער בעקאַנטער מעכאַניק מאיר וויסבאַרד איז צוריקגעקומען פון אַרגענטינא און נעמט אָן ווי פריהער אַלע רעפּאַראַציעס פון אַלערליי נייע-מאַשינען. דער וואַרשטאַט געפינט זיך אויף פריהערדיגען אָרט אויף חלאָמא 31.

אויף פּסח וויין און קאָניאַק

„כּרמל"

פיעל אדער ווייניג-עטוואס „כּרמל"-וויין מוז זיך געפונען אויף יעדען יודישען טיש.

„כּרמל" וויין איז גוט, נאַטירליך און כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.

די שוץ-מאַרקע פון ארץ ישראל'דיגען אמת'ן „כּרמל"-וויין איז 2 „מרגלים" טראַגען דעם אשכול (אשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים במדבר י"ג כ"ג).

JAŚNIEJ SŁOŃCA
NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG

פּרובט אָב פּאַטאָקס, לינאָלעאום און פאַרבט אין פערלויף פון איין שעה, ווייסע פּאָדלאָגעס אויף רויט אדער מעבעל-פאַרזשער.

שבת דעם 2/4 8 אָווענד קומט פאָר אין טעאַטער „פּאַלטקי" קעלץ דער לאַנג ערוואַרטעטער קעלץ

גראַנדיעזער קאָנצערט — פון — „הזמיר"

דער פּראָגראַם אין וועלכען עס געפינען זיך פּערעל פון דער יודישער און אַלגעמיינער מוזיק וועט ווערען אויסגעפיהרט דורך ערשטראַנגיגע סאָליסטען, ווי אויך דורכ'ן כאָר מיט דעם אָרקעסטער, וועלכע צעהלען איבער 100 פּערזאָן.

בילעטען פריהער צו בעקומען אין געשעפט פון פר' וואַדיש ווי אויך אין לאָקאַל פון „הזמיר" (היפּאָטעטשנא 12) פון 9 — 7 אָוונד.

צי ווערען די יודישע סוחרים אויך גענומען אין בעטראַכט?

אין דער היגער פוילישער צייטונג „סלאָווא ראַדאָמסקאַ" פון פאַרייגען זונטאָג לייענען מיר:

„ווי מיר דערוויסען זיך, האָט דאָס ראַדאָמער סוחר'טום, א דאַנק דער מיטהילף פון ה' ב. זאַקזשעווסקי, דירעקטאָר פון דער באַנק פּאָלסקי אין ראַדאָם — דערהאַלטען די ערשטע ראַטע פון דער הלוואה, בערך 100.000 זלאָטעס, וועלכע זענען — צוליב דאָס נישט קאָנען זיך פערשטענדיגען מיט ד״ר „קאַסע פּשעמיסלאָווצוו" אין ראַדאָם — איינגעלעגט געוואָרען אין דער היגער לאָדזער באַנק".

ווי עס איז, אַלזאָ, צוזעהן פון דער דערמאָנטער ידיעה, ווערט סתם גערעדט וועגען ראַדאָמער סוחר'טום בכלל, און מיר האָבען דעריבער אפשר א גרונד צו טראַכטען, אַז אויך די יודישע סוחרים אין ראַדאָם געהערען אַריין אין כלל און אין חשבון פון אָט דעם סוחר'טום, פאַר וועמען די הלוואה פון די 100,000 זל. איז צוגעטיילט געוואָרען.

מיר האָבען א גרונד אַזוי צום טראַכטען דערפאַר, ווייל אין דער זעלביגער ידיעה איז נישט בפירוש אָנגעוויזען פאַר וועלכען סוחר'טום, צי פאַר פוילישען אַליין, צי פאַרן גאַנצען סוחר'טום, אָן אונטערשיעד פון אמונה און נאַציאָנאַליטעט. אַזוי וואָלט, אייגענטליך, דער עלעמענטאַרער שכל אונז געבריכט לערנען. איז אָבער פאַראַן אַ מעגליכע זאַך, דאָס די זעלבע סבה, נעמליך, די סבה, וואָס ס'איז נישט בפירוש אָנגעצייכענט פאַר וועמען די הלוואה איז בעשטימט, נאָר איז אָנגעגעבען אַלס שם הכולל, וועלכע מיר ווילען דוקא צורעכנען צו דער פּאָזיטיווער זייט — זאָל גראַד צו דער זעלבער צייט אויך האָבען אַ נעגאַטיווע-ווירקונג און טאַקי די זעלביגע אומשטאַנד, וואָס דאָרט ווערט בפירוש נישט אָנגעוויזען, צי פאַר אַ טהייל, אָדער פאַר אַלע -- קאָן צוליב אָט דער זעלבער סבה אויסגעטייטשט ווערען, אַז די יודישע סוחרים קומען דאָ נישט אין בעטראַכט, ווייל ס'איז דאָך אַ פערשטענדליכע זאַך, אַז ביי געלד געבען איז מען שטאַרק מדקדק אין דער אויטענטישקייט און אין דער ריכטיגקייט, פון דער בעטרעפענדער פערזאָהן, וואָס דאַרף דאָס געלד בעקומען, און אַ אַליאַדע שאלה, די מינדעסטע אונפּינקטליכקייט און נישט גענויע קלאָרקייט קאָן דאָס געלד פערהאַלטען.

אַלזאָ דאָס וואָס מיר ווילען פערעכנען פאַר א מעלה קאָן א מאהל זיין אַ חסרון.

ווער איז, אַלזאָ, אַממייניסט פעראינטערעסירט צו אויפקלערען די סיטואַציע? ווער איז אין דעם פאַל בערעכטיגט אַרויסצוטרעטען אַלס תובע און פערלאַנגען, אַז פון די 100,000 זל. זאָלען אויך גענוסען יודישע סוחרים? פערשטעהט זיך, אַז אויף קיין תירוץ דאַרף מען לאַנג נישט וואַרטען: יעדער איינער פערשטעהט גלייך, אַז אין דער ערשטער רייה קומט דער סוחרים-פעראיין, וועלכער איז ביים היינטיגען טאָג דער עפענטליכער אויסדרוק און די אָפיציעלע רעפּרעזענטאַנץ פון גאַנצען יודישען סוחרטום אין ראַדאָם. די פאָרשטעהערשאַפט פון סוחרים-פעראיין ברויכט אינטערווענירען אום קלאָר און גענוי צו דערגעהן, צי אין דער הלוואה פון די 100,000 זל. ווערען אויך די יודישע סוחרים אַריינגערעכענט. עס איז אַ זעלבסטפערשטענדליכע זאַך, אַז די, אויף וועמענס נאָמען די 100,000 זל. איז דערהאַלטען געוואָרען, האָבען גלייכצייטיג בעקומען גענויע אָנווייזונגען פאַר וועמען און אויף וועלכע בעדינגונגען די הלוואה זאָל איינגעטיילט ווערען. דער יודישער סוחרים-פעראיין בעדאַרף זיך אין דעם פרט פערשטענדיגען מיט'ן פוילישען סוחרים-פעראיין. דאָרט זענען מסתמא פאַראַן קלאָרע און קאָנקרעטע ידיעות, וואָס שייך דער דערהאַלטענער הלוואה. אין פאַל ווען דער יודישער סוחרים-פעראיין וועט בעמערקען טענדענצען, אַז מען וויל די יודישע סוחרים מדחה זיין אין אויסשליסען פון כלל, איז דאַן זיין חוב אַרויסצוטרעטען מיט אַ תביעה, צו יענער פינאַנץ אינסטיטוציע, וואָס האָט די 100,000 זל. אַרויסגעבאָרגט, אַז זי זאָל אויך צוטיילען אַזאַ עהנליכע הלוואה פאַר די יודישע סוחרים.

מיר פון אונזער זייט, ווילען אָבער גלויבען, אַז נ'ם ערשטען אויספיהר: ווייבאַלד עס איז נישט בפירוש אָנגעצייכענט פאַר וועמען די הלוואה איז בעשטימט, ווערט געוויס געמיינט אַלע סוחרים, אויך די יודישע אַריינגערעכענט. ווי ס'זאָל אָבער נישט זיין, מוז דער יודישער סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם נעמען א וואָרט אין דער פראַגע. און זעהן צו בעמיהען זיך ווי ווייט מעגליך, אַז פון די 100,000 זלאָטעס זאָלען אויך יודישע סוחרים גענוסען.

יודישע סוחרים בעדאַרפען נישט זיין קיין אויסנאַהם. זיי פערדיענען מיט דער פולסטער רעכט אונטערגעשטיצט צו ווערען מיט הלוואות, ווייל זיי האָבען אַממייניסטענס געליטען פון קריזיס. דאָס יודישע סוחרטום איז אין זיין גרעסטען טהייל רואינירט, הרוב אין צובראָכען און הלוואות, לאַנג-טערמיניגע אויף קליינע צינזען, קאָן זיי פיל אַרויסהעלפען פון זייער נויט און פיל פערלייכטערן זייערע פּאַטאַל-עקאָנאָמישע בעדינגונגען.

ווען מיר זאָלען אָננעמען, ד.ה. אין דער פונאַנדערטיילונג פון די בעקומענע 100,000 זל. געהען די יודישע סוחרים אין ראַדאָם אויך אַריין אין כלל, און עס ווערט אין אַכט גענומען אויך זייערע מאַטעריעלע נויטען און עקאָנאָמישע אינטערעסען, דאַן קאָן ביי דער חלוקה אַרויסגערוקט ווערען די קאָנצעפּציע פון „פיפטי-פיפטי" ס'הייסט, אַז די יודישע סוחרים קומט מינימום 50% פון דער הלוואה. ווען מ'זאָל וועלען אָנווענדען דעם פּרינציפּ פון מאַטעמאַטיק אין פּראָפּאָרציע, וואָלטען אפשר די יודישע סוחרים געהאַט א רעכט פאַר זיך מעהר צופערלאַנגען, דען לויט זייער צאָהל און לויט זייער פּראָצענט-פערהעלטניש, וואָס זיי פערנעמען אינ'ם אַלגעמיינעם סכום פון ראַדאָמער סוחר'טום, קומט אפשר בעדייטענד מעהר. דער יודישער סוחר אָבער אין ראַדאָם פערמאָגט גאָרנישט אין זיך אַזאַ אַמביציעזען שוואונג. ער וואָלט זיך בעגנוגען געלאָזט מיט פיל וועניגער, זאָל זיין באַדיי 40% פון דער בעטרעפענדער הלוואה. דאָס וואָלט אויך געווען אַ קאָלאָסאַלער געווינס, ווען פון די 100,000 ווערט 40 טויזענד זלאָטעס צוגעטיילט אַלס הלוואות די רואינירטע און עקאָנאָמיש געדריקטע יודישע סוחרים אין ראַדאָם. דאָס וואָלט פיל געלינדערט זייער געלד-מאַנגעל און זיי פון נויט אַרויסגעהאָלפען.

מיר האָבען געמאַכט אַ חשבון, אַ גערעכטען, א יושר'דיגען, אָבער וואָס קומט אַרויס, אַז מיר האָבען געמאַכט דעם חשבון אָהן בעל הבית. אין גאַנצען גופא פון „סלאָווא" ווערט טאַקי גערעדט בלשון כתם. אַז די 100,000 זלאָטעס האָט דערהאַלטען דאָס ראַדאָמער סוחר'טום אין אַלגעמיין, נישט אונטערשיידענדיג פון די יודישע ביז די נישט יודישע. פאַראַן איז אָבער אין קענט איבערן נאָמען יאָ פאַראַן אַ רמז, ד.ה. די הלוואה זאָל אייגענטליך בעשטימט זיין פאַר'ן פוילישען סוחר'טום אין ראַדאָם. די דאָזיגע סתירה דערוועקט דערום אַ חשד, אַז דערמיט איז נישט געמיינט די יודישע סוחרים אין ראַדאָם. און דעריבער איז טאַקי דער חוב פון יודישען סוחרים-פעראיין, צו פערלאַנגען אַזאַ הלוואה פאַר די יודישע סוחרים, אויב אין דער הלוואה פון די 100,000 זלאָטעס ווערען די יודישע סוחרים פאַקטיש נישט גענומען אין בעטראַכט. דער צוטרייסעלטער און דער רואינירטער יודישע סוחרים-שטאַנד האָט נישט ווינציגער רעכט צו פערלאַנגען אַזאַ עהנליכע הלוואה.

דער סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם בעדאַרף וועגן דער זער וויכטיגער אַנגעלעגענהייט זעהן עפּיס אויסצוטוהען, ער איז דאָך די אויסדערוועהלטע פאָרשטעהערשאַפט פון ראַדאָמער יודישען סוחר, וואָס האָט אַ רעכט צו רעדען אין זיין נאָמען און צו פערטיידיגען איהם. אין פאַל ווען געגען איהם ווערט בעגאַנגען א עוולה, און זיינע לעבענס-אינטערעסען ווערען ווייניג אין אַכט גענומען.

ב. צווייג.

אכטונג! ווילסט זיך עלעגאַנט און ביליג קליידען, **אכטונג!**
זאָ ווענד זיך צו דער לאַנג עקזיסטירענדער פירמע
א. קיילער, ראַדאָם לובלינער 36,
וועלכע איז פערזעהן צום זומער סעזאָן אין א גרויסען אויסוואַהל פון
מענער אנצעגער, פּאַלטעס, גומי מאַנטלען
א. א. איך עמפּפעהל **מענער הוטען** פון אינלענדישע און אויסלענדישע פירמעס צו קאָנקורענץ פּרייזען
פ. ס. איך נעם אויך אָן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנגעטרויטע סחורות.
ערשטקלאַסיגע ארבייט.

אגרוס פון ווייטע צפון:

(א בריף פון פינלאנד *)

פון ליב יפה.

(ספעציעל צום „ראדאמער-קעלצער לעבען").

דער ים איז פערפרוירען און ס'איז נישטא קיין אנדער וועג — מען מוז פליהען. דער אעראפלאן טראגט זיך איבער דעם איינגעפרוירענעם ים, איבער אייז און שניי פעלדער. פון ווייטען זעהט מען וועלדער פערטרונקענע אין שניי. ס'שווימט ארויס א ים מיט דעכער און הייזער. מיר זענען נאהענט צו העלסינגפארס.

דער אעראפלאן פאלט פלוצלינג אראפ — ער גליטשט זיך שנעל איבער'ן שניי און בלייבט שטיין אויפן אייז-פעלד. א גרופע מענשען, איינגעוויקעלט אין פעלצען, פעלענע היטלען. פון ווייטען ווייזען זיי אויס אויפן שניי ווי אייזבערען. מען בעגעגענט דעם גאסט רוהיג, צוריקגעהאלטען און קאלט. מען זעהט גלייך די זעלבע ערשיינונג, וואס מען טרעפט אין אלע לענדער. די יודען אסימילירען זיך אויסערליך לייכט מיט דער ארומיגער בעפעלקערונג. אין פינלאנד זענען זיי קאלט פלעגמאטיש ווי די פינען. איך פיהל אבער גלייך, און מיין געפיהל האט מיך נישט אפגענארט, אז אונטער דעם אויסערליכען אייז וועל איך געפונען א צאפלדיגע טרייע יודישע הארץ.

א קליינער יודישער ישוב. צוזאמען 1600 נפשות, פערטיילט אין 3 שטעדט: העלסינגפארס, וויבארג און אבא. די פילענדער יודען זענען אייניקלעך און קינדער פון ניקאלאיעווסקע סאלדאטען, פון די צייטען פון ניקאלאי דעם ערשטען און אלעקסאנדער דעם ערשטען. זיי זענען שטאלץ אויף זייער יחוס. אנדערע יודען האבען אין פינלאנד נישט געהאט קיין וואוינרעכט. איצט געפונען זיך דארט אויך געציילטע רוסישע יודען, וואס די מלחמה-צייט האט זיי אהער פערווארפען. נאך גארנישט לאנג זענען די יודען אין פינלאנד געווען פערשטויסען אין רעכטלאז. געלעבט ווי אין מיטעלאלטערליכע צייטען, מען האט געדארפט האבען אן ערלויבניש פון גובערנאטאר אויף חתונה האבען, מען האט געמעגט האנדלען נאר מיט אלטע קליידער.

מען ווייזט מיר דעם מארק, וואו ס'זענען געשטאנען די טישלעך מיט זייער סחורה. פון די אלטע קליידער איז געבליבען די קליידער-קאנפעקציע, וואס יודען האבען אריינגעטראגען אין לאנד. איצט איז פינלאנד אויסגעוואקסען אן אייגענארטיגער יודישער צווייג, וואס איז מיט אונצעהליגע פעדים פערבונדען מיט'ן גאנצען יודישען פאלק. מען רעדט נאר יודיש. רוסיש האט מען שוין כמעט פערגעסען. מער הערט עס נאך שטארק אין וויבארג, חוץ יודיש רעדט מען אין העלסינגפארס און אבא — שוועדיש. אין וויבארג — פיניש, ווי די איבעריגע בעפעלקערונג. ביי דער יוגענד ווערט יודיש ביסלעכווייז ארויסגעשטויסען דורך די לאנדס שפראכען. די הערשענדע קולטור-שפראך אין לאנד איז אין דער צייט פון דער רוסישער הערשאפט געווען שוועדיש — די שפראך פון קולטורעלען מיעוט. איצט נאך דער בעפרייאונג פון פינלאנד הויבט אן צו הערשען פיניש אין דער שול און אין לעבען. אין א בעקאנטען יודישען אינטעליגענטען חוז לערנט איין קינד אין א פינישער שול און דאס צווייטע אין א שוועדיש-העברעאישער. יעדעס קינד האט זיין שפראך.

די פילענדישע יודען זענען איינפאך אונמיטעלבאר. גאסטפריינדליך און זעהר פרייגיביג. מ'געפינט דא אפענע הערצער און אפענע הענד. זיי האבען אויסערארדענטליך פיל געטון פאר פערשידענע הילפס-אקציעס לטובת נויטבעדערפטיגע יודען אין אנדערע לענדער. זיי העלפען אויס די קליינע צאהל ארימע לייט, וואס זיי האבען ביי זיך. דער ראש הקהל פון אבא זאגט מיט שטאלץ און איך מיט רעכט: „ביי אונז איז אן ארימאן נאך קיינמאל נישט געפעלען". א דאמע אין העלסינגפארס בעמערקט: „מיר טוען על פי דין, אויב אן ארימאן איז געוואוינט געווארען צו האבען שבת א חזן און וויין איפ'ן טיש, מוז ער דאס האבען און האט עס". יעדע געמיינדע האט, ווען אויך אין מינאטור, אלע נויטיגע יודישע חברות, אויך יודישע ספארט-פעראיינען, געזאנג פעראיינען, דראמאטישע געזעלשאפטען, ס'קויפען, פרויען-און יוגענד-ארגאניזאציעס. די קהלה האט דאס רעכט צו בעשטימען שטייערן. בעזונדערס ווארעם אין וואך איז דאס הארץ פון די פינלענדישע יודען פאר ארץ-ישראל און פאר איהר אויפבוי ארבייט.

העלסינגפארס איז די גרעסטע יודישע קהלה, האט לערך 250 פאמיליעס. זי האט א יודישע אינטעליגענץ, א סטודענטישע יוגענד. מ'האט די אמביציע צו האבען א רב הכולל א בעדייטענדען, מ'וויל איינלאדען א יודישען געלערנטען מיט א נאמען. ער מוז אבער זיין נאהענט צו דער ציוניסטישער און יודיש-נאציאנאלער בעוועגונג. אין העלסינגפארס עקזיסטירט א שוועדיש-העברעאישע שול. העברעאיש פערנעמט אבער דארטען נישט דעם ארט, ווי ס'וואלט געדארפט זיין לויט'ן נאמען. דער קריסטליכער דירעקטאר פון דער שול בעגריסט דעם גאסט און דיריזשירט מיט די העברעאישע לידער פון די קינדער.

דאס זעלבע אין אבא. א קליינע קהלה פון 35 פאמיליעס. פיעל איינפאכער, אונמיטעלבארער. מ'פיהרט א פאטריארכאליש לעבען. שבת זענען אלע געשעפטען פערמאכט, מען היט אפ כשרות, מ'דאווענט אין שוהל דריי מאהל א טאג. אלע יודישע חברות, וואס א יודיש שטעדטעל דארף האבען. איך א חברה ש"ס, א שוחט פון ליטע זאגט צוויי מאל אין וואך א שיעור. אנ'אלטע פרוי שטעלט אויף שבת טיי אין אייזעלע, אייניגע פון די אלטע יודען קומען צו איהר טרינקען דעם כשר'ן טיי. צוויי העברעאישע לעהרער פערשפרייטען העברעאיש. מען דעמאנסטרירט פאר'ן גאסט די פערשידענע פעראיינען. ס'בע-

---

פון די ראדאמער מעשה'לעך.

70—ער, 30—„זי"...

— הערט איהר — א מענש אן מזל זאל גארנישט געבארן ווערן! און איבערהויפט דארף מען האבען מזל צו שידוכים. אז ס'איז, חלילה, נישטא קיין מזל — העלפט נישט קיין חכמה און אפילו קיין עשירות און פון שידוך מוז זיך אויסלאזען א בוידים: געפעלט, למשל, דעם חתן די כלה, געפעלט אבער נישט דער כלה דער חתן און אזוי פארקערט. און אז גאט העלפט שוין, אז ביידע געפעלען איינע די אנדערע, לאזט זיך ערשט דאמאלס אויס, אז... די כלה איז גאר קיין כלה נישט און איבערהויפט איז „זי" קיין „זי" נישט...

אט אזא מעשה האט פאסירט ביי אינז די פאריגע וואך מיט א היגען „חתן", א איד א בן-שבעים אהן עין-הרע, נישט קיין נאר און דייך דערצו, הלואי אויף אלע ארימע לייט געזאגט געווארען זיין „מאיאנטעק" וואס ער פערמאגט! דעם דאזיגען אידען האט טאקי קיין שום זאך נישט געפעלט. דאס איינציגע, וואס האט איהם נישט געלאזט רוהען בייטאג און שלאפען ביינאכט, איז געווען דאס, וואס ער איז נעבעך, אנ'אלמן לא עליכם; ער האט נישט קיין ווירטען. וועלכע זאל איהם פיהרען די בעל-הבתישקייט. האבען טאקי שדכנים אים די שוועלען אפגעשלאגען, פארלייגענדיג פערשידענע פארטייען: אלמנות, גרושות, אלטע מוידען א. אז. וו. אונזער „חתן" פלעגט אבער קרימען מיט'ן נאז און אפילו הערען נישט געוואלט פון אזעלכע שידוכים. אייב שוין יא א בעל-הבית'טע — האט ער זיך געטראכט — טאקע זאל זיין א רעכטע.— א יונגע און א שיינע, ווארום ווי זאגט די גמרא: „שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם: אשה נאה, דירה נאה וכלים נאים". און אזוי ווי די לעצטע צוויי זאכען פעהלען איהם נישט ברוך השם, האט ער געוואלט צו האבען אויך דאס ערשטע — א אשה נאה, א שעהנ'ן ווייבעל הייסט דאס...

און ווי זאגט א גלייכווערטעל: „דער אויבערשטער שיקט צו דעם שפינער זיין ליין און דעם שכור זיין וויין", איז טאקי אונזער „חתן" אייך אונטערגעשיקט געווארען אזוי ווי פון הימעל א „שדכן" פון ערגעץ פון דער פרעמדס, וועלכער האט פאר איהם — זאגט ער א „גאלדענעם" שידוך — א בתולה א יפה פיה פיל מיט אלע מעלות: יונג, קלוג און שיין, נאר זי איז, נעבעך ארים.

פערשטעהט זיך, אז אונזער „חתן" האט זיך אנגעכאפט פאר דעם דאזיגען שידוך מיט ביידע הענד, געגעבען דערוויל דעם שדכן עד לחשבון עטליכע צענדליג זלאטעס אויף הוצאות און אויף דער פאריגער וואך איז לכוף בעשטימט געווארען די „ווידזעניע" אויף דער סטאציע סקארזשיסק.

האט זיך טאקי אונזער „חתן" א יסגעפוצט אין עסיג און אין האניג, אנגעטהען די שבת'דיגע בגדים, אויסגעקעמט די בארד און זיך געלאזט צוזאמען מיט'ן „שדכן" קיין סקארזשיסק אנקוקען דער כלה און אויב זי איז טאקי אזוי ווי דער שדכן לויבט איהר

בעגריסט א פערטרעטער פון החלוץ. כ'פרעג: „וויפיל מיטגלידער האט איהר אין אייער ארגאניזאציע"? ער ענטפערט מיט שטאלץ: „אני היחידי". מ'שטאלצירט מיט פערמאכטע געשעפטען אום שבת און אויך מיט די איינענע ספארט-מענער, מיט וועלכע די פינלאנדישע יודען צייכענען זיך אויס. אנ'אבא'ער יונגערמאן האט זיך אויסגעצייכענט אין גליטשען זיך און האט בעקומען דעם ערשטען פריז, אויף אנ'אינטערנאציאנאלען געוועט. העלסינגפארס און וויבארג האט אויך מיט וועמען צו שטאלצירען. דער פרומער אבא'ער ראש הקהל דערצעהלט וועגען זיינע ספארטסמענער מיט נחת און שטאלץ, וועגען די פערמאכטע קראמען אום שבת. ער קלאגט זיך אויף די וויבארגער יודען, וואס האלטען אפען די געשעפטען אום שבת. ווי ארבייטען מיט 73 טעג מעהר א יאהר, מאכט ער א חשבון. שבת און יום-טובים אויך, צו ווערען נישט נתעשר מצד פון אונז, גאט העלפט אונז.

וויבארג איז אינטעליגענטער. דא איז נאך געבליבען דער איינפלוס פון דער רוסיש יודישער אינטעליגענץ, מ'לעבט אנ'ענגע צוזאמענלעבען, מ'האט אנ'אייגען פאלקס-הויז, מ'פערדינגט דעם אונטערשטען עטאזש אויף געשעפטען און מ'האט צושטייער אויף הוצאות פאר דער געמיינדע, 45 פאמיליעס. אין א וואכענדיגען טאג ווארפט מען אוועק די געשעפטען און ביי א 40 פערטרעטער פון די פעראיינען בעגריסען דעם גאסט אין דעם פאלקס הויז. וואס פרעגט דעם גאסטען „אחדות". – ווי אזוי האט איהר אזוי פיעל פערטרעטער פון פעראיינען ביי אונז קליינעם קבוץ? — מיר קלייבען אויס איינעם דעם צווייטען. — איך דערצעהל זיי וועגען די שומרונים, וואס האבען אויף 60 נפשות 30 כהנים. מ'ווייזט דעם גאסט אויך א פאראדע פון א גרופע סקויטען, וואס האט זיך איצט געגרינדעט, מען איז דא שטארק ציוניסטיש, אויפגערעגט הערט מען זיך צו צו דעם בשורה פון פרייד און יסורים וואס מ'האט געבראכט פון ארץ ישראל.

איינס ביי דער נאכט בעגלייט מען דעם גאסט און מען זינגט אויפ'ן באהן-הויף „התקוה" — צום ערשטען מאהל אונטער דעם פרייען פינלאנדישען הימעל.

*) אונזער רעדאקציע האט געהאט דעם כבוד צו דערהאלטען דאס איבענדערמאנטע ארטיקעל פון בעריהמטען העברעאישען דיכטער ליב יפה.

אפענער בריעף צום ראט און פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה אין ראדאם.

געעהרטע הערן!

אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע געשעהענישען ארום די שחיטה פראגע אין ראדאם האב איך דעם כבוד אייך צו שטעלן פאלגענדע פראגע: פאר וואס איז נאך ביז היינט ניט ערלעדיגט געווארען די פראגע פונ'ם שוחט העניך ר' חיים לייביש'ס? ווי לאנג וועט מערט זיין זעהר שווער, אז די אונערהערטע עוולה פון דאזיגען יוד, זאל נאך אלץ נישט אויסגעמעקט ווערען? אדרבה, איך פרעג אייך, צי איז טאקי בערעכטיגט די רדיפות און דאס פערשווייגען און איגנארירען א איינגענעם בן-עיר, דעם וועלכער איז געבוירען און ערצויגען געווארען אין די זעלבער שטאדט און דערצו נאך אזא בן עיר, וועמענס פאטער איז געווען שוחט אין ראדאם גאנצע דרייסיג יאהר?

איהר האט גענומען פאר נויטיג אויסצונעמען א נייעם שוחט פון דער פרעמד אויש פון זאקילקאוו, (לובלינער געגענד) און איהר פילט נאך אלץ נישט דעם חיוב, וואס איהר האט נעגען א אייגענעם יוד פון דער זעלבער שטאט, וואס בעט ביי אייך שוין א גאנץ יאהר איהר זאלט איהם נישט פערשאפען קיין בזיונות, נאר על פי דין ועל פי תורה ערלעדיגען זיין פראגע בדרך כבוד.

איהר מאכט זיך דערפון נישט וויסענדיג א אייגענעם לאזט אין דער זייט און פאר אייך איז פיל ליבער, פיעל אקטועלער ציברענגען א שוחט פון פרעמדע מקומות. בשעת צו אייך אפעלירט א יוד פון דער זעלבער שטאדט, וועלכער האט א חזקה און א רין ירושה און ער בעט זיך ביי אייך פשוט: אדרבה איך בין מוכן ומזומן זיך מיט אייך צו פערגלייכען, נאר אויף א בכבוד'דיגען אופן און הערט מיר אויף צו פערפאלגען –

איהר הערט נישט די דאזיגע גערעכטע שטים, איהר זענט גלייכגילטיג צו דער דאזיגער הימעלשרייענדיגער עוולה און מיט א רוהיג געוויסען געהט איהר איבער איבער דעם דאזיגען יודען צו דער טאגעסארדנונג, פון אויפנעמען נייע שוחטים.

געעהרטער ראט!

היינט א יאהר האט דער זעלבער ר' העניך אייך דערלאנגט א בריעף, אין וועלכען האט ער אויספיהרליך בעלויכטען די גאנצע סיטואציע און איהר האט אויף אייער א זיצונג איינשטימיג בעשלאסען א ספעציעלע קאמיסיע וואס זאל זיין ענין ענדגילטיג ערלעדיגען און ביז היינט איז אייער בעשלוס נאך נישט פערווירקליכט געווארען. פאר וויפיעל זיין ווענדונג ליגט אין אייער ארכיוו און קיינער פון אייך פרעגט נישט: היתכן, וויאזוי וועט פארט זיין מיט דער פראגע פון דאזיגען ר' העניך? --

דער בריעף פונ'ם דאזיגען שוחט איז מיר גוט בעקאנט און איך וועל איהם איצט פערעפענטליכען, פאר דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג און זאל די גאנצע שטאט וויסען ווי אזוי מען איגנארירט און מאכט וואס פאר א קאלטבלוטיגקייט און בכלל מען בעציהט זיך צו א יוד א למדן, א בן-עיר און דערצו א עלטערן. וואס האט א חזקה און דינא דבר מצרא. איפ'ן שחיטה-פאסטען פון זיין פאטער.

אט איז זיין בריעף, מיט וועלכען ער האט זיך געווענדעט צום קהלה-ראט מיט א גאנץ יאהר צוריק:

מיין בקשה צום געעהרטען ראט.

צום ראט פון דער יודישער קהלה אין ראדאם.

געעהרטער ראט!

איך ווענד מיך צו אייך מיט פאלגענדע ביטע: אויף דער זיצונג פון קהלה ראט, זונטאג דעם 21/2 1926 איז צווישען אנדערע פראגען אויך בעריהרט געווארען די פראגע בנוגע מיינע טענות אין שייכות מיט דעם ראדאמער שחיטות. דער דערמאנטער ענין איז לויט דעם הסכם פון ראט איבערגעגעבען אין רשות פון דער פערוואלטונג,

---

אָט, — מ'מכין א תנאים און בעשטימען די צייט פון דער חתונה.

דערזעהן דער „כלה" איז דעם „חתן" געווארען ליכטיג אין די אויגען — וואס שייך צו רעדען: א אמת'ע בת-מלכה! אויסער דעם איז זי א'זא ליבענסווירדיגע, אז ס'איז א מחיה מיט איהר צו פערברענגען... דאס איז דאך טאקי זי, וועגען וועלכער ער האט אזוי פיעל געטרוימט אין די שלאפלאזע נעכט! און נישט לאנג געטראכט האט מען בעשלאסען, אז די תנאים זאלען זאלין פארקומען נאך אין דעם זעלבען אוונט. פון גרויס איבעראשונג האט דער „חתן" שוין איינגעטיילט מתנות דער „כלה", אָבגעבענדיג איהר די גאנצע צירונג, וואס ער האט מיטגענומען מיט זיך פון דער היים, אויך דעם „שכן" האט ער נישט פערגעסען און געגעבען איהם א מנה יפה שדכנות-געלט און איידער וואס איידער ווען — האט מען געפראוועט (אויפ'ן חתנ'ס רעכענונג, פערשטייט זיך) א סעודה כיד המלך. מקיים זייענדיג די מצות אכילה מיט'ן גאנצען קנאק.. איבערהויפט האבען זיך אויסגעצייכענט די „כלה" מיט'ן „שכן", וועלכע האבען געהאלטען אין איין קערען א כוסא נאך א כוסא.. און אט אזוי פריילעכענדיג און זיך משמח זייענדיג, האט אונזער „חתן" נישט בעמערקט ווי די „כלה" מיט'ן „שוכן" האבען זיך שטילערהייט ארויסגעגנבעט פון צימער און איבערגעלאזען איהם אליין ווארטען אויף די תנאים..

און ווער ווייסט, וויפיל אונזער „חתן" וואלט אזוי געזעסען און געווארט, ווען נישט א בריף, וואס ער האט בעמערקט אויפ'ן טיש, וואו עס איז געשטאנען בזה הלשון:

„צו מיין ליבען חתן! ווען דו וועסט לייענען דעם דאזיגען בריף, וועל איך שוין זיין אויס כלה און ווידער... בחור א דאנק דיר פאר די מתנות מיט דער ביסעל משקה! א גרוס פון שדכן.

דיין כלה

חיים יאנקעל „האניגקוועטשער"...

ערשט איבט האט ער זיך איינגעזעהן, אז די כלה איז גאר קיינמאהל קיין כלה נישט געווען און אז ער איז געפאלען א קרבן פון א געמיינעם שווינדעל מיט א אובראכענער הארץ און... מיט ליידיגע קעשענעס האט ער זיך אומגעקערט קיין ראדאם וואו ער שעמט זיך איצט די אויגען צו ווייזען פאר לייטען..

דערווייל איז אין שטעטל „ליהודים"! מ'רעדט נישט אזוי פיעל וועגען זלאטע רובינ'ס פאצעס, ווי וועגען דער דאזיגע קאמישע געשיכטע.

קאכלעפל.

וועלכע האט געזאָלט מיין פראגע ערלעדיגען.

היות מיין פראגע איז ביז דעם היינטיגען טאג דורך דער פערוואלטונג נישט ערלעדיגט געוואָרען. ווענד איך מיך דעריבער מיט א בקשה צום געעהרטען ראט צו נעמען אין אכט מיינע בעגרינדעטע טענות לגבי דעם ראדאָמער שחיטות און זיך פעראינטערעסירען, אז מיין עוולה זאָל אויכגעבעסערט ווערען.

ווי בעוואוסט שחט איך שוין א דרייסיג יאָהרען. ווען הרב טרייסטמאַן איז געווען ראדאָמער רב בין איך געשטאַנען אויף נסיון אין דער אנוועזענהייט פון ר' אהרן מורה הוראה ז"ל, ר' מענדיל דאנציגער ז"ל און למבדיל לחיים ר' איטשע מאיר שידלאָווסקי און איך האָב עומד בנסיון געווען על צד היותר טוב. איך האָב דאמאָלס גע'שחט'ען אונטער דער השגחה פון הרב טרייסטמאַן. נאָכהער האָב איך גע'שחט'ען דריי יאָהר אין שטאָדטישען שחט-שטיבעל אונטער דער השגחה פון דאמאָלסדיגען ראבינאט, דהיינו: פון קוויפער רב; ר' מענדיל (סקארשיווער) קעסטענבערג און ר' שמואל טייטעלבוים, וועלכע האָבען ביי מיר פסדר געזעהען חלפים און פיל מאָהל געשטאנען ביי מיין שווימה.

כמעט די גאנצע צייט איז דורך מיר א יבגעפיהרט געוואָרען די גאנצע שחיטת עופות, וואָס איך האָב ערפילט כדת וכדין. דאָס קענען בעשטעטיגען די עדות: ר' אהרן טענענבוים און ה' ישראל קופער, די דאמאָלסדיגע קאַסירער פון שחט-שטיבעל.

מיין ארויסגעהן פון שחט-שטיבעל ערקלערט זיך נאָר מיט דער סבה, וואָס מען האָט מיר געגעבען אזעלכע פענסיעס, וואָס האָבען נישט געקענט מספיק זיין מיינע מאטעריעלע בעדערפענישען. אזוי, אז איך האָב לגמרי נישט געהאט קיין פרנסה. ר' יצחק ביאלסקי, וואָס איז דעמאָלט געווען דאָזאָר און האָט זיך פערנומען מיט שחיטה ענינים, טהיילענדיג די שוחטים זייערע פענסיעס, קען בעשטעטיגען, דאָס איך האָב מיך פיעל מאָהל מתנצל געווען פאר איהם און בעקלאָגט זיך אויף מיין קליינער און נישטיגער פענסיע. מיינע אַלע ויענדונגען זענען געווען א קול קורא במדבר, איך האָב נישט געהאט קיין אנדערען וועג, ווי אַבטיילען זיך פון די שוחטים און שחט'ען פאר זיך. איך מוז אָבער צו געבען, דאָס דורך דער גאנצער צייט האָב איך וואָך-ביי-וואָך געווייזען מיינע חלפים הרב הצדיק ר' יאָסעלע וואָנחאָצקער שליט"א. וועלכער האָט געגעסען פון מיין שחיטה. אָפטמאָהל האָב איך גע'שחט'ען זיינע עופות אין זיין אנוועזענהייט.

אמלעצט, בשעת די נייע געוועהלטע קהלה האָט איבערגענומען די שחיטה האָט די גמינע-פערוואלטונג אָנגעהויבען מיט מיר צופיהרען אונגערעכטע אונטערהאַנדלונגען, וועלכע זענען, ליידער, נישט דערפיהרט געוואָרען צום גינסטיגען פאר מיר. כערידענע כבוד האָבען גורם געווען דערצו, וואָס מיין פראגע איז געבליבען תלוי באוויר און ביז דעם היינטיגען טאָג נישט ערלעדיגט געוואָרען. פאַריגען ערב ראש השנה האָב איך מיך ווידער געווענדעט צו דער קהלה-פערוואלטונג, כדי סוף כל סוף אדורכצוקומען מיט מיר און ערלעדיגען מיין ענין.

דער רעזולטאט דערפון איז אָבער געווען, דאָס די רעליגעזע קאָמיסיע האָט ארויסגעגעבען א החלטה, וועלכער גראָבט אונטער מיין כבוד און שאָדענט מיין מאטעריעלען עקזיסטענץ.

די רעליגעזע קאָמיסיע האָט זיך ארויסגעזאָגט, אז איך זאָל אויפהערען צו שחט'ען און דערפאר בעקימען 50 זלאָטעס א וואָך. געגען אזא רעזאָלוציע פראָטעסטיר איך ווי אמשאַרפסטען. איך בין נישט קיין אינוואליד, איך פערלאַנג נישט קיין עמעריטורע און וויל נישט נעמען קיין נהמא דכסיפא. מיר קומט בירושה. איך בין ראוי און קאָן שחט'ען ווי אלע ראדאמער שוחטים. איך בין גרייט צו שחט'ען פאר די גרעסטע מומחים און פאר דעם גרעסטען ב"ד. זיי זאָלען שטעהן און זעהן מיין שחיטה. איך האָב א חזקה, א דין בר מצרא און בין געשטאַנען פיעל יאָהרען אין גע'שהט'ען, און על פי דין ועל פי יושר קומט מיר ממילא מקומו צו זיין דאָס אָרט פון מיין סאַטען ר' חיים לייבוש שו"ב ז"ל, וועלכער איז געווען דרייסיג יאָהר שוחט א י ן ר א ד אָ ם. א י ך ו ו ע ל נישט איינהערען מאָהנען מיין גערעכטיגען חוב. איך בעט דעריבער דעם געעהרטען ראט, דאָס ער זאָל אזוי גוט זיין און דערעגירען עטליכע פון זיינע געעהרטע פאַרשטעהער אין דער רעליגעזער קאָמיסיע, וועלכע זאָלען בשותפות רעוועדירען דעם בעשלוס בנוגע מיין שחיטה-פראגע.

איך האָף, אז מיינע טענות וועלען איבערקענט ווערען אלס גערעכטע און ועלען סוף כל סוף ענטשיעדען ווערען לטובתי".

מיט כבוד און דרך ארץ

חנוך הענעך בר ר' חיים לייבוש שו"ב ז"ל.

אָט מיט אזא קלאָר מאָטיווירטען און פיל מיט צדק און אמת בערעכטיגטען בריף האָט זיך דער דאָזיגער יוד געווענדעט צום ראט נאָך מיט א גאַנץ יאָהר צוריק, פון וואָס דער רעזולטאט איז געווען, אז דער ראט האָט געוועהלט א ספעציעלע קאָמיסיע, וואָס זאָל די דאָזיגע פראגע אין משך פון צוויי וואָכען אין אָרדנונג ברענגען און גלייכצייטיג האָט דער ראט בעשטימט צו צאָהלען איהם רעגולער ביז דער ענין וועט נישט ערלעדיגט ווערען — 50 זלאָטעס א וואָך. אָבער צושפּאָט און שאַנד האָט דער דאָזיגער יוד אויסגעזעהן ביי יעדען מאָהל מאָהנען זיין פענסיע. מ'האָט עס איהם צוגעוואָרפען ווי א נדבה. און די קאָמיסיע האָט זיך בסדר צוויי חדשים נאָכאנאַנד נישט געקענט צוזאמענקומען. מ'האָט געשפּילט א קאָמעדיע, ווייל שטענדיג האָט עפּעס געפעהלט עטליכע מגן צו דער זיצונג פון דער קאָמיסיע. צו דער זיצונג זענען געקומען זייטיגע מענשען, וועלכע האָבען נישט געהערט אין דער קאָמיסיע און זייער אויפגאַבע איז נאָר געווען אויסצואיבען א געוויסען איינפלוס אויף די אָפיציעל-בעטייליגטע אין דער זיצונג, אז די פראגע זאָל קיין ענדע נישט נעמען. אזוי האָט מען אָפּגעשפּילט צוויי חדשים צייט ביז מ'האָט ענדליך אויך אויפגעהערט צו צאָהלען די 50 זלאָטעס. אָט אזוי, געעהרטער ראט, איז אויסגעפיהרט געוואָרען אייער בעשלוס. זייטיגע מענשען, וועלכע זענען פערזענליכע שונאים פון דאָזיגען יוד האָבען געוואָלט די פראגע פערטושען און האָבען געהאַט א שטאַרקערען כח פון דער ראט-רעזאָלוציע. די דאָזיגע פערזאָנען האָבען דעם זעלביגען יוד מבזה געווען און אגיטירט געגען איהם, בענוצענדיג זיך דערביי מיט העסליכע שקרים און אויסגעטראכטע ליגענס, וועלכע האָבען געהאט דעם איינציגען צוועק נאָר צו קאָמפּראָמיטירען איהם.

אין אויב כ'גלויב אייך דערין צו וויסען, צי דער דאָזיגער ר' העניך איז פאַקטיש ראוי צו זיין שוחט, טאָ נאָט אייך א לעבעדיגען דאָקומענט, וועלכע וועט אייך נאָך מעורר בעווייזען ווי גרויס ס'איז די עוולה, וואָס וועט געטוהן געגען דאָזיגען יוד.

אָט לייענט, וואָס דער וואָנכאָצקער רבי, ר' יאָסעלע שליט"א, שרייבט וועגען דעם דאָזיגען העניך שוחט:

האָסט געהערט נייעס!

בן-חור

אין קינאָ „אָדעאָן"

בעהי"ת.

להיות ביד המוכ"ז החריף החסיד מו"ה חנוך העניך שוחט עופות דכה אשר ראיתי אצלו כמה פעמים. סכין של שחיטת עופות והי' סכינו יפה על צד היותר טוב וגם שחט לפני ושוחט על צד היותר טוב, ע"כ יאכלו ענוים וישבעו מטוב שחיטת עופות שלו.

בעה"ת יום א' בשלח תרפ"ה לפק ראדום.

מקום ההותם (—) **יוסף אליעזר ראבינאָוויטץ** אב"ד דקיק וויערזבניק מלפנים אב"ד בק"ק וואנחאָצק כעת בראַדום.

„דאָס דאָזיגע כתב זאָל זיין אלס צייגניש, פאר החריף והחסיד מו"ה חנוך העניך שוחט פון עופות אין ראדאָם, אז כ'האָב געזעהן ביי איהם פיל מאָהל דעם חליף פון שחיטת עופות און זיין חליף איז געווען שעהן אויפן בעסטען אופן. ער האָט אויך פאר מיר גע'שחט'ען עופות און זיין שחיטה איז געווען שעהן אויפן בעסטען אופן, פון זיין שחיטה מעגען עסען די פרומסטע און בעשיידענסטע אין זאָלען זאט זיין".

אָט דאָס איז א בפירוש'ער כתב. ארויסגעגעבען פון אָריגינאַל, וואָס דער וואָנחאָצקער רבי, ר' יאָסעלע האָט געשריבען וועגען דעם דאָזיגען ר' העניך שוחט. ווי אלע אין גוט בעוואוסט, איז דער רבי ר' יאָסעלע געווען א כך יאָהרען אויך רב אין וואָנחאָצק און ער איז במילא א אויטאָריטעט און בר סמכא אין הלכות שחיטה.

ווי אזוי זשע קאָן מען פאָרט איבערגעהן איבער אזעלכע שרייענדיגע פאַקטען און לעבעדיגע דאָקומענטען? וועמענס ארבייט איז עס פאָרט מבזה צו זיין דעם דאָזיגען תמימות'דיגען יוד און איהם בוקח פרנסה צו זיין? איז עס נקמה, אָדער שנאת חנבז אויב נקמה — וועמען האָט שוין דער דאָזיגער יוד שלעכטס געטהאָן? אויב שנאת הנם, איז עס דאָך איינער פון די גרעסטע געוואלד-אקטען!

זייט וויסען רבותי, אז די דאָזיגע הימעל-שרייענדיגע עולה וועט זיך בשום אופן נישט לאָזען דערטרינקען אין א ים פון פערשיידענע טענות'ענצען און נגיעות. די עולה רייסט צו שטאַרק אויף די אויגען. זייט וויסען מורי ורבותי, אז איהר האָט גענומען א אומשולדיגען יודען, א תלמיד חכם און האָט איהם אָנגעטוהן א ווייטע לאַטע אויף די פליי-

צעס, וואָס פערשאַפט אומזיסט און אומנישט בזיונות. פאַר וועלכע איהר וועט סוף כל סוף מוזען האָבען אַ פערענטפערונג. איהר האָט דאָך עפּיס געקעמפט אין נאָמען פון גערעכטיגקייט, טאָ וואו איז אייער גערעכטיגקייט? איהר האָט דאָך עפּיס געקעמפט אין נאָמען פון מאָראַל, עטיק און אין נאָמען פון די יודישע תורה, טאָ וואו זענען זיי געבליבען די דאָזיגע אייערע פערהייליגטע פּרינציפּען?

נאָך מיט דריי וואָכען צוריק האָט זיך דער זעלבער יוד ווידער אַ מאָהל געווענדעט מיט אַ תחנונים-בריעף צו דער קהלה-פערוואַלטונג, אַז זי זאָל פאָרט בעוויליגען צו ערלעדיגען זיין פראַגע, אָבער אויך דאָס מאָהל האָט מען איהם נישט געענטפערט. אזאַ האַנדלונג געהט שוין איבער אַלע גרעניצען און איז פּשוט שוין נישט צום אויסהאַלטען.

איהר ווילט אויפנעמען נייע שוחטים. איך וויל מיך אין דעם נישט מישען. נאָר איין זאַך: צי האָט איהר שוין ערלעדיגט אייער אייגענעם בן-עיר, וואָס איהר האָט איהם שוין אוועקגעשטופּט למרחקים נאָך אַ נייעם שוחט? צי, ווייסט איהר נישט דערפון, אַז נאָך אין יאָהר 1920 איז דער זעלבער הענעך שוחט געשטאַנען אין שחט-שטיבעל און געשחט'ען צוזאַמען מיט אַלע היגע שוחטים? צי איז איז אייך נישט בעוויסט פון דעם שחיטה-אָבמאַך, וואָס די דאַמאָלדיגע גמינע האָט געשלאָסען מיט די שוחטים און דעם זעלבען הענעך איז בעשטימט געוואָרען 17% פון דער עופות שחיטה. בשעת אַנדערע שוחטים, ווי ר' יצחק מענדיל שוחט, שמריהו בערמאַן, וועלוויל קירשבערג און קאַפּיל סיוושעוויטש האָבען בעקומען צו 12 און 13%? דער דאָזיגער אָבמאַך פערזעהען מיט חתימות פון דאַמאָלדיגען ראַבינאַט און דאָזאָרעס, געפינט זיך ביים ה' יצחק ביאַלסקי. וועלכער איז דאַמאָלס געווען דער לייטער פון דער שחיטה. די איינציגע אורזאַך, וואָס ער איז אַרויסגעטרעטען פון שחט-שטיבעל איז נאָר געווען, וואָס די איבריגע שוחטים האָבען געהאַט פון דער גסה שחיטה און ער האָט נאָר געהאַט בלויז פון דער שחיטה עופות, און דאָס בלויז האָט נישט געקענט בעפרידיגען זיינע מאַטעריעלע בעדערפעניששען. איך גלויב, אַז דאָס אַלעס איז אייך גוט בעוויסט. און אויב יאָ, טאָ פאַר וואָס זשע שווייגט איהר? פאַר וואָס זעהט איהר נישט צו פעררייכטען די עוולה פון דאָזיגען יוד? ווי לאַנג וועט פאָרט זיין דער שיער צולאָזען די פראַגע אָפען נישט געלעזט [illegible]? אויב איהר ווילט פאַקטיש ברענגען די שחיטה אין דער געהעריגער אָרדנונג בעדאַרפט איהר אומבעדינגט ווי אַמשנעלסטען אויסבעסערען די לאַגע פון דאָזיגען יוד און איהם ענדליך געבען זיין געהעריגע און בערעכטיגטע סאַטיספאַקציע, אנערקענענדיג איהם אַלס גלייכער שוחט ווי אַלע איבריגע שוחטים, ווייל דאָס קומט איהם לויט אַלע רעכט, לויט צדק, יושר און משפט.

א ראַדאָמער בעל הבית.

וואָס הערט זיך אין ראַדאָם.

אויסערגעוועהנליכע זיצונג פון קהלה-ראַט.

צוליב דעם פערשאַרפטען סכסוך, וואָס איז ענטשטאַנען צווישען דער גמינע מיט'ן קצבים-פעראיין, איז אויפ'ן פאַריגען מאָנטאַג, אויף 8 אַזייגער אָוונט צונויפגערופען געוואָרען אַ אויסערגעוועהנליכע זיצונג פון אַלע מיטגלידער פון קהלה-ראַט. די זעלבע זיצונג איז געהאַט בעשטימט געוואָרען אויף דינסטאַג ביינאַכט, אָבער צוליב די געשעהענישען אין מאָנטאַג'דיגען, אין שוחט-הויז, וואו די שחיטה איז אינגאַנצען נישט פאָרגעקומען און די קצבים האָבען צוריקגעפיהרט די בהמות, איז מיט דער זיצונג צוגעאיילט געוואָרען מיט אַ טאָג פריהער. לויט דער איינפאָדערונג פון 8 מיטגלידער פון ראַט.

אויף דער מאָנטאַג'דיגער זיצונג איז בלויז בעהאַנדעלט געוואָרען דער איינער פונקט, וועלכער האָט אַ שייכות מיט דער שחיטה-פראַגע.

נאָך ערעפענען די זיצונג פון פרעזעס פון ראַט, ה' פרענקעל בעקומט דאָס ערשטע וואָרט דער פרעזעס פון דער גמינע-פערוואַלטונג, ה' קעניגסבערג, וועלכער ערקלערט, אַז די גמינע האָט אָנגענומען אַ החלטה אויפצונעמען נייע שוחטים; דורכפיהרען אַ אָבמאַך מיט די קצבים ווי אויך זאָרגען וועגען דער כשרות-פראַגע; ווען אָבער מ'איז צוגעטרעטען פערווירקליכען די החלטה, רע[illegible] ווייטער ה' קעניגסבערג, און איך האָב געבעטען אַ נייעם שוחט מיין פעטער (ה' קעניגסבערג אקצענטירט דאָס וואָרט פעטער בלשון איראָניע), וועלכער איז אַ אָרענטליכער יוד און אין ראַו צו זיין שוחט, וואָס דער ראַבינאַט האָט אויך אָנערקענט. און ווען אַ מורה הוראה מיט'ן נייעם שוחט זענען געגאַנגען אין שחט-הויז האָבען זיי געהאַט אויסצושטעהן גרויסע בושות און בזיונות מצד די קצבים. חוץ דעם באָיקאָטירען די קצבים אַ היגען שוחט, ווען זיי לאָזען נישט שחט'ען. דער ראַבינאַט, זאָגט ווייטער ה' קעניגסבערג האָט געשיקט רופען די קצבים, אָבער זיי זענען נישט געקומען. ענטפערענדיג, אַז דער ראַבינאַט זאָל זיך צו זיי ווענדען שריפטליך און ניט סתם דורך אַ שליח. אין ווען מ'האָט זיי איינגעלאַדענט דורך אַ שריפטליכע ווענדונג זיי זאָלען קומען אויסקלערען די געשעהענישען האָבען זיי געענטפערט, אַז היות לויט'ן בריף זענען זיי בלויז גערופען צוליב די געשעהענישען, וועלען זיי נישט קומען. דער גאַנצער סכסוך איז אַ שאַנטאַזש, רופט אויס ה' קעניגסבערג. מצד אַ אונפעראַנטוואָרטליכען בערוזאָהן, וועלכער פיהרט אָן מיט די קצבים און וויל זיי אַראָבפיהרען פון גלייכען וועג.

דער דבוק איז אַרויס פון יענעם שאַנטאַזשיסט

און אַריין אין די קצבים.

ביי די לעצטע ווערטער פון ה' קעניגסבערג ענטשטעהט אַ גרויסער טומעל אויף דער גאַלעריע צווישען די אָנוועזענדע קצבים, וועלכע פיהלען זיך בעליידיגט און עס הערען זיך פּראָטעסט-אויסגעשרייען געגען אַזאַ אויסדרוק. דער טומעל לאָזט זיך נישט איינשטילען. אָבער נאָך עטליכע התראות פון פרעזעס, ה' פרענקעל, אַז מ'וועט זיין געצווינגען צו בענוצען זיך מיט דער מאַכט, כדי דעם טומעל איינצושטילען, ווערט אויף דער גאַלעריע רוהיג.

ה' גאָלדבלום רעאַגירט אויפ'ן אויסדרוק שאַנטאַזשיסט. ער זאָגט „דערמיט ווערט בעליידיגט אונזער רב קעסטענבערג".

נאָכדעם נעמט דאָס וואָרט דאָזאָר ה' איידעלבוים. ער קלערט אויף די סיבות פון דער געשאַפענע לאַגע און זאָגט, אַז די גמינע האָט בעשטעטיגט. אין בודזשעט פאַר דעם קצבים-פעראיין אַ סובסידיע פון 3000 זל., וואָס דאָס מיניסטעריום האָט אויסגעשטראָכען. ער פרעגט, פאַר וואָס האָט די גמינע נישט רעאַגירט געגען דעם. ה' איידעלבוים וואַרפט פאָר די פערוואַלטונג, אַז איהר פיהרונג איז ערגער ווי אַ דיקטאַטאָרישע. ס'איז קיינער נישט שולדיג אין די יעצטיגע געשעהענישען נאָר די פערוואַלטונג. זי האָט דערצו צוגעפיהרט און דער גאַנצער חייב איז זי, ווייל ווען די קצבים האָבען זיך געווענדעט צו דער גמינע און פּראָטעסטירט געגען דעם, וואָס זייער סובסידיע איז נישט אונטערגעשטיצט געוואָרען, האָט מען זיי געענטפערט: סהויט וואָס איהר ווילט -- (ס'הערט זיך אַ אויסרוף פון דער גאַלעריע: מ'האָט אונז געענטפערט „רובטשע צאַ רצעשע"). די פראַגע זאָגט ה' איידעלבוים האָט נישט קיין שום שייכות מיט'ן ענין קעסטענבערג און זי דאַרף אונבעדינגט ערלעדיגט ווערען.

פון וואָס רעדט גאַנץ ראַדאָם?
נור פון בילד
„בן חור" אין „אַרעאָ"

דאָזאָר ה' מרדכי לייב פישמאַן מאַכט אַ פאָרשלאָג, כדי די פראַקציעס זאָלען זיך קאָנען בעראַטען אין וואונטענסווערטה איבערצורייסען די זיצונג און מאַכען אַ הפסקה אויף 10 מינוט.

פאַר די הפסקה נעמט דאָס וואָרט ה' גאָלדבלום און ענטפערענדיג דעם פרעזעס ה' קעניגסבערג, זאָגט ער, אַז אין דעם סכסוך קאָן מען נישט אַריינמישען דעם ה' קעסטענבערג. וואָס אַנבעלאַנגט אָבער ה' קעסטענבערג גופא, איז זיין פראַגע נאָך נישט ערלעדיגט. ווייל כל זמן ס'איז נאָך קיין דין תורה נישט פאָרגעקומען צווישען דער גמינע מיט ה' קעסטענבערג איז דער ענין נאָך נישט קיין ערלעדיגטער און אין די גאַנצע שטאָדט קאָכט ביי יעדען איינעם נאָך דאָס בלוט. ה' גאָלדבלום פיהרט אויס, אַז ה' קעניגסבערג האָט זיך מיט געוואַלד אַרויפגעכאַפּט אויפ'ן בענקיל און נישט מיט'ן כח פון דער שטאָדט. דערביי ענטפערט איהם דער ה' קויפמאַן, וועלכער רופט אויס, אַז ה' קעניגסבערג איז געוועהלט געוואָרען פון דער גאַנצער שטאָדט. און דעם אמת, וואָס ער פערטרעט, האָט איהם די שטאָדט אָנפערטרויט.

נאָך דער הפסקה, רעדט ה' לעשטש. ער פערטיידיגט די פערוואַלטונג. ווען

כשר לפסח
KUNEROL
איז גאַראַנטירטער רייניגער שפּיין-פּעטס פון קאָקאָסניס
ווערט איינגעאַרבייט אונטער דער השגחה פון הרב ר' שמואל עהרענפעלד פון מאַטעשדאָרף מיט'ן הסכם פון הרב ר' אברהם צבי פערעלמוטער אין ווארשא.

דאָס מ'קאן איהר נישט פאַרוואַרפן קיין שום שולד, אז זי האָט די קצבים נישט גוט בעהאַנדעלט. די קצבים זאָגט ה' לעשטש, האָבען נישט געהאַט קיין שום רעכט צו בעליידיגען אויף אזא אונ-דערלאַזבארען און גראָבען אויפן א מורה הוראה. צום סוף טראָגט ה' לעשטש אריין א פּאָס'אָג צו וועהלען

א פערשטענדיגונג'ס-קאָמיסיע,

וועלכע זאָל די גאַנצע פראַגע צום גינ-סטען ערלעדיגען.

אין נאָמען פון די אַרטאָדאָקסישער פראַקציע רעדט דאַזאָר ה' מענדיל הור-וויטש. ער פּראָטעסטירט אמשאַרפסטען און רופט אַן דאָס בעליידיגען דעם מורה הוראה מיט דעם נייעם שוחט אלס גרויסער חילול השם.

דאַזאָר ה' ראָזענבוים רעדט ארום די לאַגע פון די קצבים און ערקלערט, אז פריהער, ווען דער קצב האָט אַליין גע-האַנדעלט מיט'ן שוחט, האָט ער פיל מעהר פּראָדיצירט. די קצבים, ווילענדיג זיך שאַפען א הילפס-קאַסע האָבען גע-האַט אויף די ציגעזאָגטע סובסידיע, וועלכע האָט געקענט דורכפיהרען זייער פּלאַן. דערפון איז אָבער גאָרנישט געוואָרען.

פּרעזעס ה' פרענקעל האַלט דעם סכסוך פאַר א ערלעדיגטען און ווענדענדיג זיך צו די ראַט פאַר-שטעהער פון די קצבים. ערקלערט ער אז ס'העט גאָרנישט העלפען און אז ס'מוז זיין א צוזאַמענאַרבייט פון די קצבים מיט דער גמינע, ווי עס איז אין גאַנץ פוילען. קיין אנדערער אויס-וועג איז נישטא. ה' פרענקעל פרעגט, פאַר וואָס האָבען די קצבים זיך פריהער נישט געווענדעט צום פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג נאָר פריהער זיך גע-ווענדעט צום פּרעזידענט. ה' פרענקעל איז מסכים מיט'ן פאָרשלאַג, אז ס'זאָל געשאַפען ווערען א פערשטענדיגונג'ס-קאָמיסיע.

ה' איידעלבוים נעמט נאָך א מאָהל דאָס וואָרט און שטרייכט אונטער, אַז די מניעה איז מצד דער פערוואַלטונג, ער האַלט, אַז דער ענין האָט געקענט נאָך ערלעדיגט ווערען מיט א טאָג פריהער אויף דער זונטאָג'דיגער זיצונג פון ראַט. ווען ס'איז אריינגעטראָגען געוואָ-רען אַ אינטערפעלאַציע פון עטליכע דאַזאָרען, וועלכע האָבען זיך אַנגע-פרעגט וועגען די לעצטע געשעהעני-שען ארום דער שחיטה. ה' קעניג-סבערג אָבער אַנשטאַט צו געבען א ענטפער איז דאַן אוועק אין צווייטען צי-מער. צוליב וואָס דער ענין איז דאַ-מאָלס נישט ערלעדיגט געוואָרען. ה' איידעלבוים האָט צוטרוי צו דער פער-שטענדיגונגס-קאָמיסיע און גלויבט, אַז דורך איהר וועט דער ענין ערלעדיגט ווערען.

ה' פישמאַן לייגט פאָר, אַז נאָך איי-דער די פערשטענדיגונג'ס-קאָמיסיע וועט אָבהאַלטען איהר ערשטע זיצונג, זאָלען

די שוחטים ווייטער שחט'ען

אום בכדי אויסצומיידען פערשידענע קאָמפּליקאַציעס. דערויף ענטפערט דאַ-זאָר ה' שמשון גוטמאַן, אז ווי לאַנג די פערשטענדיגונג-קאָמיסיע וועט דעם ענין נישט אויספיהרען האָבען די קצבים נישט שחט'ען.

פּרעזעס ה' פרענקעל ערקלערט דאַן אַז היות ווי אלע פראַקציעס זענען איינשטימיג מיט דער שאַפונג פון א פערשטענדיגונגס-קאָמיסיע

זאָל יעדער פראַקציע אויפן אָרט פאָרלייגען איהרע פערטרעטער

ס'ווערט באַלד אויסגעקליבען א פער-שטענדיגונגס-קאָמיסיע אין וועלכע ס'זע-נען אריין פאָלגענדע פּערזאָנען: פון האַנד. פראַקציע די ה"ה איידעלבוים און שמשון גוטמאַן. פון דער ציוני. פראַקציע: לאַנגער, פישמאַן, פרענקעל. אָרטאָדאָק-סישע-פראַקציע: אהרן יוסעל לעווין, פלאַצקי, יעקב דוד טייטעלבוים ווי אויך מאָטיל אייזמאַן. חוץ דעם ווערט צוקאָאָפּטירט דער ראַבינאַט און איינגע-לאַדענט שריפטליך עטליכע פאָרשטעהער פון קצבים-פעראיין. * * *

בשעת מיר שרייבען די שורות האָ-בען די פערהאַנדלונגען פון דער פער-שטענדיגונגס-קאָמיסיע נישט דערגרייכט נאָך קיין שום רעזולטאַטען און אין שחט-הויז ווערט שוין נישט געשחט'ען דעם דריטען טאָג.

אַלע פון קליין ביז גרויס טרעפט זיך מאָנטאָג דעם 28 אויפן בילד
כּל-חוּר" אין „אָדעאָן"

פון האַנדווערקער-קלוב

די יעניגע האַנדווערקער, וועלכע האָבען געאַרבייט אליין, אָדער העכ-סטענס מיט איין געהילף און ביי וועל-כע מען האָט געמאַכט עקזעקוציעס אויף אומזאַץ-שטייער פאַר'ן פערגאַנגענעם יאָהר, דאַרפען זיך אין זייער אייגענעם אינטערעס מעלדען אין סעקרעטאַריאַט פון קלוב, מיטברענגענדיג מיט זיך דעם נאָקאַז פּלאַטניטשי פאַר'ן צווייטען האַלבען יאָהר 1925.

זעזאַניעס וועגען דעקלאַראַציע דאַר-פען אַנגעגעבען ווערען ביז'ן 1-טען קוויעטשען.

זעזאַניעס ווערען אויסגעפילט אין סעקרעטאַריאַט פון קלוב.

בעמערקונג: די וועלכע האָבען בע-קומען נאָקאַזען מוזען אונבעדינגט זיי אויספילען.

פייערונג לכבוד דעם נאָמענס טאָג פון מאַרשאַל פּילסודסקי.

די פייערליכקייטען לכבוד דעם נאָ-מענס-טאָג פון ערשטען פוילישען מאַר-שאַל פּילסודסקי, זענען אויך אין ראַ-דאָם אויסגעפאַלען זעהר אימפּאָזאַנט. שבת זענען אלע הייזער געווען דעקאָ-רירט מיט פוילישע נאַציאָנאַלע פעה-נער. אין „קאָרסאָ" איז דעם פאָריגען זונטאָג לכבוד דער פייערונג פאָרגעקומען א אַקאַדעמיע. אין די פייערליכקייטען האָט זיך אויך בעטייליגט די יודישע בעפעלקערונג. שבת איז אין דער שטאָדט-שוהל איינגעאָרדענט געווען א גאָטעס-דינסט לכבוד דעם נאָמענסטאַג פון מאַרשאַל פּילסודסקי.

25-יעהריגער יובילעאום פון דער יודישער ספּולדזיעלניאַ-באַנק פּלאַץ 3-ער מאַי 2.

קומענדיגען זונטאָג דעם 27 מערץ ווערט 25 יאָהר זייט די קאָאָפּעראַטיווע באַנק פאַר האַנדעל און מלאכה פּלאַץ 3-טער מאַי, איז געגרינדעט געוואָרען. אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן דאָזיגען יובל אָרדענט איין די באַנק אין קינאָ „טשאַ-רי", זונטאַג 2 בייטאָג, א פייערליכע יובילעאום-אַקאַדעמיע מיט'ן אנטייל פון דעלעגאַטען פון די צענטראַל-אָרגאַנען פון די קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג אין פוילען.

לטובת די אַקציע פאַר יתומים.

עס ווערען אָנגענומען נדבות לטובת די יתומים אויף פאָלגענדע פיער ערטער: ביי דער ד"ר'ען מוליער לובלינער 23, אין אַפּטייק-סקלאַד פון ה' קוראַוער, לובלינער 1, אין געשעפט פון ה' נ. גינצבורג, רוויינסקא 27 און אין רעדאַק-ציע פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען".

די פערוואַלטונג פון ב"י בעט, אַז אויפן באַנקעט פון דער יודישער ספּולדזיעלניאַ-באַנק, פּלאַץ 3-טער מאַי, אין צוזאַמענ-האַנג מיט דער פייערונג פון איהר 25-יעהריגען יובילעאום, זאָל געשאַנקען ווערען נדבות לטובת די יתומים.

אַרויסגעגנב'עט 3 ספרי תורות.

אויף דער נאַכט פון מאָנטאָג אויף דינסטאָג האָט מען פון בית מדרש פון ר' יצחק ראָזענבערג ז"ל, — היינט אויפ'ן נאָמען פון ה' יעקב מאַנדשיין — אַרויסגעגנב'עט דריי ספרי תורות. אויפ'ן דריטען טאָג נאָך דער גניבה האָט מען דורך א צופאַל געפינען אין א שמוציג-אָרט די עץ החיים'ס צובראָכענע אויף שטיקלעך.

דער ראַבינאַט האָט אַרויסגעגעבען א איסור און א חירום, אז קיינער זאָל די ס"ת נישט קויפען. די גבאים בעטען די ה"ה גנבים אָבצוברענגען די ס"ת. גאַ-ראַנטירענדיג זיי א געוויסע בעלוינונג. ס'ווערט זיי דערצו אחוץ דעם פערזי-כערט שטרענגע דיסקרעציע.

קעלצער אבטיילונג.

פון קאמיטעט פאר דער „יתומים-וואך".

מאנטאג דעם 21|3 איז אין לאקאל פון דער יודישער קהלה פארגעקומען די ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג פון קאמיטעט פאר דער „יתומים—וואך". צו די פערזאמלונג זענען געקומען פארשטעהער פון אלע היגע אינסטיטוציעס און קולטורעלע ארגאניזאציעס.

געעפענט די פערזאמלונג האט פר' ד"ר שאך און איינגעלאדען אלס פארזיצענדען דעם ד"ר לעווינזאהן. נאכדעם ווי עס ווערט אדורכגעלעזען די קורצע באגרינדונג פון פערבאנד פון די יתומים-פערזארגונג אין ווארשא אין צוזאמענהאנג מיט דער יתומים אקציע, ווערט אויסגעוועהלט אן עקזעקוטיווע, וועלכע דארף אנפיהרען מיט דער גאנצער אקציע.

צווישען אנדערע איז אויך באשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צו אלע היגע פירמען, אינדוסטריעלער, באנק און דאקטוירים מיט א ביטע, זיי זאלען אראבגעבען א געוויסען פראצענט פון זייער לייזונג אין משך פון דער יתומים-וואך.

צום סוף איז באשלאסען געווארען איינצואָרדנען א פייערליכע אקאדעמיע זונטאג דעם 27|3, אין וועלכען עס וועט זיך באטייליגען דער פערטרעטער פון ווארשא און עטליכע היגע כלל-טוער.

זעלבסטמאָרד פון קעלצער שטאָדט-פרעזידענט.

מאנטאג, דעם 21-טען ה. ח. איז דער קעלצער שטאדט פרעזידענט ה' לוקאשעוויץ, באגאנגען זעלבסטמאָרד דורך דערשיסען זיך.

12 אזייגער מיטאג איז דער פרעזידענט אריינגעגאנגען אין שטאל אריין, וועלכער געפינט זיך אין הויף פון מאגיסטראט און געבעטען דעם וואָכמאן, אז ער זאל פערמאכען די טהיר פון שטאל, און ער זאל קיינעם אהין נישט אריינלאזען, ווייל ער וויל זיך אויס-שלאפען אויף דעם היי. ערשט 4 אזייגער נאכמ. זעהענדיג, אז דער פרעזידענט איז נאך נישט אויפגעשטאנען, איז די זאך געווארען שטארק אויפפאלענד און נאכזוכענדיג די שטאל האט מען געטראפען ליגען אין א קאלוזשע בלוט דעם שטאדט פרעזידענט, וועלכער האט זיך נאך געראנגעלט מיט'ן טויט, נעבען איהם איז געלעגען א רעוואָלווער. ווען דעם ספיטאל האט מען באלד אלארמירט די פאליציי און די דאקטוירים, וועלכע האבען דעם פרעזידענט געגעבען קיינע האָפנונגען און עטליך, 9 אזייגער אוונט איז דער פרעזידענט געשטאָרבען.

די לויה איז פארגעקומען מיטוואך 4 אזייגער נ. מ. פון מאגיסטראט. אין דער לויה האבען זיך באטייליגט א סך יודישע דעלעגאציעס.

דער פרעזידענט איז אלט געווען 40 יאהר. די סיבות פון זעלבסטמאָרד זענען נישט באקאנט.

דער קריזיס אין דער קהלה.

דער קריזיס אין די קהלה, וועגען וועלכע מיר האבען שוין מודיע געווען אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, איז נאך ביז היינט נישט ליקווידירט געווארען. דער נאָטיץ וואס איז געווען אין פאריגען נומער, אז די פערוואלטונג האט זיך אפגעזאגט אין דעמיסיע איז על פי טעות איבערגעגעבען געווארען. פארלויפיג האט דער פערזאמלונג איינגעגעבען די פרעזעסען ה"ה: רייזמאן און קלעקא, אז זיי זאלען פארבלייבען ווייטער און דער קהלה ביז ס'וועלן פארקומען נייע וואהלען צו דער פערוואלטונג. נאר מיט וואס דער קריזיס וועט זיך ענדיגען איז נאך פארלויפיג נישט באוואוסט.

ביז דעם 1-טען אפריל, איז נאך צייט איינצוצאהלען די שטאדטישע שטייערען מיט 1% שטראף.

דער מאגיסטראט איז מודיע, אז נאך ביז דעם 1-טען אפריל ה. י. איז צייט איינצוצאהלען די שטאדטישע מאגיסטראט — שטייערען מיט 1% שטראף. נאך דעם 1-טען אפריל וועט גענומען ווערען 4% און ס'וועלען געמאכט ווערען עקזעקוציעס.

די פייערליכקייטען צוליב דעם נאמענס טאג פון מארשאל פילסודסקי.

שבת, דעם 19-טען ה. י. זענען צוליב דעם נאמענס-טאג פון מארשאל פילסודסקי, פארגעקומען פערשידענע פייערליכקייטען.

שבת אוונד איז אין מיליטערישען קלוב — „טשיוארטעק" פארגעקומען א פייערליכע אקאדעמיע. מיט רעדעס זענען אויפגעטרעטען ה' וואיעוואדא מאנדרזעל און סענאטאר גאטשינסקי. די אקאדעמיע איז געווען זעהר אימפאזאנט.

דער רעמאנט אין די גרויסע שטאדט-שוהל.

דער שול קאמיטעט טרעט איצט צו, צו רעמאנטירען די גרויסע שטעדטישע שוהל, איינצופירען א צענטראל בעהייצונג און נייע עלעקטרישע בעלייכטונג צו דעם צוועק ווערט איצט א דורכגעפיהרט א איינמאליגע געלד-זאמלונג. יעדען שבת איז דער עולם מנדר בשעת קריאת התורה געשטאנענע סומען לטובת בדק הבית. אזוי צ. בש. האבען פאריגען שבת מנדר געווען גרעסערע סומען די ה"ה: א. ב. אייזענבערג 108 זל. מאיר זלאבא 100 זל. א. א.

פאר וואס פיהרט די קהלה נישט א דורך די פסח-אקציע?

דער פסח איז שוין נאהנט און די די יודישע קהלה האלט מען כסדר אין פאליטיקירען און קריגען זיך או, מען פערגעסט, אבער כמעט גאנץ פערגעסען אז ביז טויזענט ארימע בכבודע יודען האבען נישט קיין אויסצובעטן פון וואן צו בעקומען אויף די נויטיגסטע פסח-הצטרכות].

פאריגעס יאהר האט די קהלה גענומען צו 10 זלאטעס קמחא-דפסחא פון יעדען מזמער יום טוב ריג מהל, האט צוטיילט איבער 12000 זלאטעס איינען געלד און היינט איז שטיל.

כפרעגט זיך די פארשטעהער פון די קהלה. ווי לאנג נאך וועלען זיי נאך ווארטען אין פאר וואס פיהרט מען נישט א דורך די פסח-אקציע?

אן אימפאזאנטע פורים פערוויילונג אין חדר מזרחי „יבנה".

צווישען די פעריש רעגע פעראנשטאלטונגען לכבוד פורים אין אונזער שטאדט, האט זיך באזונדערס אויסגעצייכענט די זעהר געלונגענע און אימפאזאנטע פערוויילונג, וואס איז פעראנשטאלט געווארען דורך דעם ועד פון חדר המזרחי „יבנה" פאר די שילער ווי אויך פאר די עלטערען אין איינגעלאדענע געסט.

אויפגעצייכענט האט זיך דערמיט, וואס א חוץ דעם גענוס פון פערברענגען געמיטליך א פאר שעה, האט דאס פובליקום דערביי אויך א גרויסען גייסטיגען גענוס געהאט.

דאס פראגראם פון פערוויילונג איז געווען: א פארשטעלונג און פיל דעקלאמאציעס, אלץ אין א לעבעדיגען פאסענדען העברעאיש, וועלכע ס'האט עדות געזאגט אויף דער גוטער ערציהונג פון די שילער, די אין בעסטע מאנטע שפראך, ווי אויך פיעל גימנאסטישע טורען, אויסגעפיהרט דורך דעם שילער-כאָר.

דאס שפיעלען און זינגען פון די קינדער איז, נישט קינדעריש דערויף, וואס דאס געביט איז נישט באזונדערס געמאלענט געווארען, דאך געווען כוס פערהאפט.

די גאנצע פארשטעלונג בעוויזט, אז דאס חדר געפינט זיך אונטער א כוס מערהאפטער לייטונג און אויפזיכט, וועלכע ווייסען צו וואס צו שטרעבען און זשאלעווען נישט קיין מיה בכדי דאס חדר אויפצושטעלען אויף דער געהעריגער הויך.

דער פורים מאסקען-באל פון „בית—יתומים"

דער פורים-מאסקען באל פון „בית-יתומים", וועלכער איז פארגעקומען פאריגען שבת, דעם 19-טען ה. ח. אין קינא „פאלאס" האט זיך זעהר גוט איינגעגעבען. די געסטע האבען זיך זעהר גוט ואמוזירט ביז'ן העלען טאג אריין.

אויך דער מאטעריעלער ערפאלג איז געווען זעהר א באפרידיגענדער, אז דער ריינער ריוח באטרעפט איבער 2000 זלאטעס. די ארדנונג אויף דעם זאהל, ווי אויך די גארדעראבע איז געווען א מוסטערהאפטע.

Kielecki Bank Dyskontowy

spółdz z org odpow.

Rynek 19 tel 196 a/b Rk. P. K. O. 101 189

ערלעדיגט ווי ביז היינט אלערליי באנק אפעראציעס:

איינקאסע פון וועקסלען, פראכטען, ווערט-פאפירען א. ז. וו.

נעמט אן וקלאדען קורץ און לאנג טערמיניגע ווי אויך אפשפאָרונגען נעמט אויך ווייטער צו איינצאהלונגען פאר בעלייכטונג פאר די קעלצער עלעקטראוניע. די איינקאסירטע געלדער ווערן אין זעלבען טאג אויסגעצאהלט די באנק איז אפען פון 8 30 ביז 18,30 אהן הפסקה.

די פערוואלטונג.

דאָס גרעסטע פילם פילד בן חור [illegible]

[illegible]

די פירשטן [illegible] אין ירושלים, בעי־
שליסט [illegible]

איהר גאנץ פארמעגן.

[illegible] קומט אן א רוימי־
שער [illegible] מעסאלא. א [illegible]
פון יהודה בן־חור און א [illegible]
[illegible] א [illegible]
[illegible]
בן־חור [illegible] זיין [illegible] ווערט
קאָנפיסקירט און ער וועט פערשיקט
אויף א [illegible]. [illegible] א ים־קאמף

לוידען די [illegible] א מגלה און א דאנק
דעם, וואָס בן־חור רעטעט [illegible]
[illegible]
בן־חור לאָזט זיך [illegible]
[illegible] פאר א [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] א וועט
[illegible] העלד מעסאלא.
[illegible] בלוט [illegible]
אים יהודה בן־חור און מעסאלא. בן־חור
[illegible] ארויס א זיעגער אין מעסאלא

שטארבט אונטער די רעדער פון זיין
[illegible]

דאָס איז אומגעפעהר דער אינהאלט
פונם פילם [illegible] בן־חור. די [illegible]
[illegible] רעקאָרד [illegible] און
[illegible] קינאָ־טעכניק.

פון דער מעדיצינישער וועלט.

ווי מיר ווערען [illegible] איז דאָס
בעקאנטע היילמיטעל „סיראָלין ראָשע"
[illegible] אין [illegible] און
[illegible] אמעריקע און [illegible]
צום פריין [illegible]

דעם עכטען
SIROLIN
‹ROCHE›

קען מען ווידער בעקומען
אין אלע אפטייקען אין פוילען
צום פרייז 6.50 זל.

Dr. med. I. [illegible]leinberger
specjalista chorób, uszu, nosa i gardła
PRZEPROWADZIŁ SIĘ
Radom, ul. [illegible], I-sze piętro
[illegible]

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ברודער, שוואָגער
און פעטער **בעריש האָכענבוים**
מיט פר"ל **בעלא פינקעלשטיין**
ווינשען מיר אונזערע עלטערען פיל נחת און דעם
יונגען פּאָרל פיל גליק.
יוסף, יענטי און סאַלאָמעא זינגערמאַן.
ברוסעל בעלגיע.

די קאָאָפּעראַטיווע
האנדווערקער־באנק
אין ראדאָם, לובלינער 31.
פיהרט אויס אלע באנק־אָפּעראַציעס.
נעמט אָן אינקאַסאָ און איבערווייזונגען,
וועלכע ווערען אויסגעצאָהלט אין דעם זעלבען טאָג.

צו דער פערלאָבונג פון [illegible]
אער ווינבערג מיט פר"ל עווא זילבערשטיין
און פר"ל בעלא ווינבערג מיט ה' זיגמונד וועגנער
ווינשען פיל גליק און [illegible]
צבי פריים [illegible]

פּאָטאָקאָל.

מיר בעשייניגען היערמיט אַז די געּ־
ברידער פּאַטאַק אונטער די פירמא
„י.ד. פּאַטאַק זעהנע"
אין מאלאָבאָנ[illegible] נעבען בענדין, אַז די
קאַ[illegible] פון קאַקאָסניסע וואָס ווערט
אויסגעארבייט אין זייער פאַבריק אין מא
לאָבאָנדו מיט דעם נאָמען „פּאָטאָקאָל"
ווערט געמאכט בהכשר גמור על חג הפסח

על צד היותר טוב אונזער אויפ־
זיכט אין די פוטער [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] דבענדין.

[illegible] בענדין.
[illegible]
יהושע [illegible]
[illegible] יצחק [illegible]
[illegible]
יצחק [illegible]

Z intencji zaręczyn
p. **Artura Wajnberga**
z p. **Ewą Zylbersztajnów**ną
życzymy, aby Ich nowa droga życia
była usłana kwiatami.
Tenenbaumowie.

Z intencji zaręczyn
p. **Beli Wajnberżanki**
z p. **Zygmuntem Węglerem**
oraz p. **Artura Wajnberg**a
z p. **Ewą Zylbersztajnówną**
życzymy, aby gwiazda szczęścia
i miłości sprzyjała im wiecznie.
Rodzina **Rychtman**.

Kino „CORSO" w Radomiu.
ANONS ANONS
[illegible]
מאַני
פון ארציבאַשעוו. לעבענס דראַמע אין 10 אַקטען
Józef Węgrzyn הויפּט ראָל

מודעה לרבים

[illegible] דפה ראדום [illegible] אז וועגען הבשרים אויף מעהל, [illegible]
א.א.וו. [illegible] זיך ווענדען צום ראַבינאַט, וועלכער אמטירט אין
דער קהלה פון [illegible] יעדען טאָג פון 6 נאָכמיטאָג.
בד"צ דפה ראדום.

KANTOR WYMIANY
oraz NAJSZCZĘŚLIWSZA KOLEKTURA LOTERJI PAŃSTWOWEJ

M. WAJSELFISZA

RADOM, LUBELSKA 29.

קויפט און פערקויפט אויף דעם רעעלסטען אופן אלערליי אויס-לענדישע וואלוטען, גאלד, זילבער, ווי אויך ווערטה פאפירען, ליסטען און אקציעס אויף די בעסטע באדינגונגען.

אין די גליקליכע קאלעקטור וואו עס איז געווינען געווארן **400.000** איז ווין צו בעקומען לאָסען צו דער ערשטער קלאַס

די פרייז: 1|4 לאָס 10 זל. א גאנץ לאָס 40 זלאָטעס

דאָס ציהונג קומט פאר דעם 13 און 14 אפריל.

יעדער צווייטער נומער געווינט!

הויפט-געווינס 600,000 זל.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

די פערוואלטונג פון בית-יתומים אין קעלץ, דריקט אויס א הארציגען דאנק דעם באל-קאמיטעט פאר זיין אי-בערגעגעבענער ענערגישער ארבייט ביים אדורכפיהרען דעם באל, וועלכער האָט געבראכט א בעפרידיגטע הכנסה לטובת דעם עלענדען יתום. — די פערוואלטונג פון „בית יתומים אין קעלץ.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

די פערוואלטונג פון „בית-יתומים אין קעלץ, דריקט אויס א הארציגען דאנק דעם אייגענ-טימער פון קינא „פאלאס" ה' מ. גלעווצקי ייג. פארן איבערגעבען דעם קינא אויף דעם מאכקען באל פון „בית-יתומים" פאר א ה.הה-נריז, ווי אין פארן ברלויבען די קינדער פון „בית-יתומים" צו באזוכען אהן געלד די פארשטעלונ-גען וואס זענען געווען פאר קינדער.

די פערוואלטונג פון „בית-יתומים" אין קעלץ

הרינו משתתפים בצערה של חברתנו

מרת ד"ר לאה שכטר

למות **אביה נ. ע.** עליה

בעבודתה לטובת עמנו וארצנו

תמצא נחומים.

הסתדרות הציונית בקילצי.

הרינו משתתפים בצערה על חברתנו

מרת ד"ר לאה שכטר

למות **אביה נ. ע.** עליה

בעבודתה הצבורית-הלאומית תמצא

נחומים. **חיים זיעלוני**

(קילץ). **אליעזר גולדבערג.**

הנני משתתף בצערו של ידידי ויז"נ מאנ"ש החסיד, מו"ה ר' **יעקב נ"י אורבאך** מקילץ. למ ת עליו

אשתו הצניעה ע"ה. המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

צבי יצחק גאלדמאן בלא"דבור שליט"א מקעלץ

די פערוואלטונג און רעוויזיאנס קאָמיס-יע פון בית-יתומים אין קעלץ, דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל די פערוואלטונגס-מיטגלידערין פר"ל

ד"ר לאה-שיכטער

צוליב'ן טויט פון איהר

פאטער נ. ע.

אין די נאציאנאל-געזעלשאפטליכע אר-בייט זאָל זי איהר טרייסט געפונען.

די פערוואלטונג און רעוויזיאנס-קאָמיסיע פון „בית-יתומים" אין קעלץ.

שפעציאלד

„אפטימא"!

אין די בעסטע

כשר לפסח

צערעס

שפייזעפעטס

CERES TŁUSZCZ JADALNY

אין דאָס בעסטע, אויסשליסליך-ריינע פלאנצענפעטס, כ'ווערט עמפעהלט אלזייטיג אויף די **פסח-ימים-טובים** צום

קאכען באקען בראטען

פערלאנגט אויסדריקליך **„צערעס" מיט'ן פסח-זיגעל** און שלעכטע פעטס פון אן'אומבעקאנטער פירמע שיקט צוריק.

SATURNIA S. A. Warszawa.

BIURO PROŚB I PODAŃ

p. n. „POLITEX"

Radom, Wałowa № 5 (oficyna I sze piętro)

Załatwia: sprawy wekslowe, administracyjne, paszportowe, akcyzowe i t. p.

Redaguje: wszelkie rekursy, prośby do wszystkich władz państwowych samorządowych i komunalnych.

Tłómaczy: z języków obcych na polski i odwrotnie, oraz uskutecznia przepisywanie na maszynach

Biuro „Politex" załatwia powierzane zlecenia punktualnie i sumiennie po cenach konkurencyjnych.

UWAGA! dla niezamożnej klijenteli znaczne ustępstwa.

Biuro czynne codziennie od godz. 9-ej rano do 8-ej wieczór.

Biuro Techniczno-Handlowe i Instalacyjne

Inż-wie L. Włoczkowski, S. Szczepaniak i S. Chwaliński

„WODKAN"

w Radomiu ulica Lubelska 41 — Telefon 222.

WYKONYWA: kanalizacje, wodociągi i przyłączenia do sieci miejskiej.

POSIADA NA SKŁADZIE: rury żeliwne i wodociągowe, kształtki, armaturę wanny, zlewy, umywalki, zmywaki i t. p.

CZEKOLADA TABLICZKOWA

G. G. LARDELLI

Przekonywującej Dobroci

Gorzka

Mleczna

Deserowa

Smietankowa z Migdałami

Kawowa

Orzechowa

Pomarańczowa

Jener. Przedstaw. D. H. R. Wertheim Warszawa

Królewska 18 telef. 64.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska 20